

и гр. Суровина е вълната, получавана от животновъдството, типично за всички подбалкански селища, които се развиват в градчетата: Карлово, Копривица, Панагюрище, Трявна, Габрово, Сливен, Котел и др. В началото на XIX в. се развива търговията: българските търговци стават посредници между производителите и пазарите в Турция. Тази класа забогатява и измества чорбаджиите, като започва да ръководи стопанския, обществен и културния живот.

2. БЪЛГАРСКАТА КЪЩА ПРЕЗ XVIII ВЕК

През изминалите четири века робство, победните българи живеят в землянки с 3 вида помещения: "хижа" с огнище; второто зимник (за спане), и най-загното "брег" за складиране. Във второто и третото помещение светлина не влиза отникъде. Първото от тях се осветява през вратата и комина на огнището. Този тип землянки (наречени още "троглодитни къщи") се свързват с т.нар. "задруга", типична за западна и северозападна България.

Къщата от XVII и XVIII в. има следната схема (по Т. Златев): тя е двуетажна (приземие и етаж). Приземието е от камък, зидан "на кал", то се използва за стопански нужди: обор, сеновал, място за стопански инвентар. Светлата му височина е 2 м (10–11 педу). В етажа се разполага чардак със стълба, "в'къщи" или "къщи" с огнище и соба. Собата е достъпна само през "къщи". Прозорците са малки (40/60) и малко по брой, нещо характерно за епохата.

Два принципно типа къщи възникват в България:

ПОЛСКА КЪЩА. Тя е правоъгълна по план и има дълъг чардак към двора, който служи за извършване на селскостопански работи. Поради това тази къща има четирискатен покрив върху правоъгълен план с било.

ПЛАНИНСКА КЪЩА. Тя се разполага на наклонен терен, има квадратен план, покрита е с пирамиден четирискатен покрив с каменни плочи. Оборотът на долния етаж е дълбоко вкопан в терена в единия край, като затоплянето му става от телата на животните и от огнището на горния жилищен етаж. При тази къща коминът е единствен. Плановата схема представлява квадрат, разделен на четири за отделните помещения.

3. БЪЛГАРСКАТА КЪЩА ПРЕЗ ВЪЗРАЖДАНЕТО

През Възраждането възникват следните различия в архитектурата на българската къща:

Главното лице е обърнато към улицата, докато при средновековната, то е към стопанския двор. При затвореното средновековно стопанство дворот е необходим за производствения процес. При възрожденската къща той не е нужен, тъй като стопанското производство излиза навън от стопанския двор или го ползва частично.

Чардакът, като зона за стопанска работа, става излишен, като се задържа частично, но се затваря.

Стълбата в сградата се обособява в отделно помещение.

Занаятчиите отива в приземието, на улицния фронт на сградата. Появява се "големият отвор на витрината".

Основният тип конструкция е дървената къща с два основни типа:

Блоков градеж – до края на XVII в. Този градеж е възможен, заради наличието на гъсти гори. В края на XVII в. блоквият градеж отпада поради обезлесяването на страната и малката естествена дължина на дървените греди, която ограничава размера на градежа. По дължина на гредите не се прави снаждане. Блоквият градеж се запазва до по-късно при някои сгради от българомохамедански села.

Скелетна (паянтова) конструкция. Тя представлява стени с дървен скелет, отвътре попълнен с кирпич на кал, а отвън са обшити с хоризонтално поставени дъски между вертикалните конструктивни елементи. Външно стената е разделена на вертикални полета по 80 см (къща в Градец, Котленско). Използван е буков материал, Н св. = 2.20 м.

Структурата на българската възрожденска къща е двукатна: тя се състои от приземие и етаж, като обикновено се строи на стръмен терен. Приземието е от камък и съдържа следните помещения: "в'къщи", изба, скривалище, сайвант. Етажът е изграден със скелетна дървена конструкция и съдържа соба, пруст, килер и чардак (сайвант) с къшк от едната страна.

1. **Чардак.** Полуоткрито пространство, което служи за преход от двора към къщата. Може да се намира на долния етаж и на горния етаж. Служи основно за вертикална комуникация и за стопанска работа. Синоними: сайвант, пруст, трем.